

Politiku var ignorēt, taču no tās neizbēgt

Aksels Rēcs

Latvijas politiskajā kultūrā vēl jūtama atmodas laika pieeja

Droši var teikt, ka politika nevienā valstī netiek uzskatīta par ko tādu, par ko cilvēki labprāt interesējas. Politika esot neīra, tā saka ne tikai Latvijā. Tomēr politika ietekmē ikvienu dzīvi. Un tā arī ir tās loma, jo bez politikas nekas nenotiktu. Bet kā Latvija atšķiras no citām rietumvalstīm?

Runājot par pašvaldību vēlēšanām, daudz lielākam cilvēku skaitam ir vienalga, kas notiek politikā, vai viņu pagastā ir kandidātu saraksti vai ne. Tas liecina, ka Latvijā cilvēki biežāk runā par tautu un tādējādi nodala sevi no politiskās dzīves.

Arī vietējie zinātnieki ir izpētījuši, ka Latvijā kā sociālisma mantojums pastāv kolektivistiskā politikas izpratne, kas paredz, ka valdībai jā rūpējas par «parastajiem cilvēkiem». Cilvēki domā: ja pie varas būtu tikai godīgi vadītāji, tautai automātiski iestātos labklājība.

Es gribu piebilst, ka Latvijas politiskajā kultūrā vēl jūtama atmodas laika pieeja. Barikādēs visiem bija tikai viens mērķis. Tagad grūti samierināties, ka sabiedrība diferencējas. Ir tādi, kam labāka vai pieprasītāka izglītība, kā arī tādi, kam vairāk naudas, tsi sakot, tauta ir noslāņojusies. Un visiem demokrātijā ir vienādas tiesības. Grūti arī akceptēt faktu, ka vienādas tiesības nenozīmē valdības pienākumu nodrošināt visiem labus dzīves apstākļus, bet gan garantēt brīvību mācīties, strādāt, pilnveidoties un, galu galā, vairojot savu īpašumu. Protams, vissliktāk ir pensionāriem, kuri visu mūžu strādājuši, bet padomju laikā it kā nav radījuši nekādas jaunatnei atstātas vērtības.

Labklājības valstīs sociālajā sistēmā pastāv lielas atšķirības un, protams, valstī, kurā maksā lielus pabalstus, ir jāmaksā arī daudz lielāki nodokļi. Līdz ar to jebkurā gadījumā, lai nodrošinātu labklājību visiem, ir jābūt atbilstošam iekšzemes kopproduktam. Valstī viss funkcionē kā parastā saimniecībā. Ģimene nevar iztērēt vairāk, nekā tā pelna. Lai arī varbūt ir saprotams, ka grūtā laikā valdībai prasa pabalstus, Latvija nevar no valsts budžeta tos maksāt vēlamojā apmērā, jo līdz ar mazām algām un pagaidām vēl vāji attīstīto ekonomiku arī valsts ieņēmumi nav tik lieli kā Rietumeiropā. Turklāt daudzi cenšas izvairīties no nodokļu maksāšanas.

Kāpēc pilsoņu atturēšanās no politikas ir nelabvēlīga demokrātijas un ekonomiskajai attīstībai?

Ja pilsoņi neinteresējas par politiku vai viņiem ir vienalga, kurš iekļūst pašvaldībā, līdz ar to tie atstāj «tukšu laukumu», un gan jau atradīsies cilvēki, kuriem tur ir kas darāms. Jo mazāk pilsoņu iesaistās politikā, jo mazāk grupējumu, proti, interešu grupu, tur darbojas, un rezultātā piepildās caurmēra cilvēku priekšstats par politiku.

Šai loģikai labs piemērs ir referendums par Latvenergo. Vairākums pilsoņu neuzticas politiķiem un nepiekrīta enerģētikas monopoluzņēmumu sadalīšanai un privatizācijai. Sociāldemokrāti iniciēja referendumu. Beigu beigās Latvenergo, joprojām palikdams monopoluzņēmums, nonāca no PA uzraudzības EM pakļautībā. Vai tas bija sociāldemokrātu mērķis? Šajā gadījumā, liekas, neviens no galvenajiem aktīvistiem neizdomāja līdz galam, ko tad ar referendumu vēlas panākt. Protams, pastāvēja bažas, ka atkārtosies ar Lattelekom jau pieredzētais. Bet, pieņemsim, ja vienreiz cilvēks nopircis automašīnu, kura pēc īsa laika saplīst, vai tad viņš nekad vairs nepirks citu, vai nemēģinās nākamreiz būt uzmanīgāks?

Arī tādu pasaules mēroga uzņēmumu kā Latvijas kuģniecība, protams, nevarēs nopirkt ikviens vienkāršais patērētājs, bet gan tikai cits atbilstoša lieluma uzņēmums. Vienlaikus neprivatizēt kompāniju un neļaut atjaunot kuģu floti — tas noteikti graus konkurētspēju un līdz ar to apdraudēs darba vietas.

Tagad sociāldemokrāti kandidē uz Rīgas domi ar sarakstu, kura priekšgalā ir persona, kas nemaz nevēlas kļūt par Rīgas mēru un uzņemties atbildību. Atcerēsimies arī, kā deputāts Jānis Ādamsons pirms gada Saeimā bez īstiem pierādījumiem apsūdzēja augstas amatpersonas saistībā ar «pedofilijas lietu». Amatpersonas, kas — «tīrā nejausība» — bija no Latvijas ceļa un Tautas partijas. Vai tas kopumā nešķiet nedaudz nenopietni? Taču kāpēc tad tieši šai partijai ir augstākie reitingi?

Apgalvojumu, ka visiem vienlīdz svarīgiem mērķiem Latvijā var atrast naudu, varētu nosaukt par populistisku. Latvijas prese un televīzija bieži ziņo, kam vajadzētu piešķirt lielāku finansējumu — slimnīcām, ceļu remontam, deju kolektīviem un, visbeidzot, arī pašai televīzijai, lai nomainītu novecojušo tehniku. Tikai — kas pareizi sarindos prioritātes?

Pirms desmit gadiem Latviju atjaunoja uz bankrotējušas valsts pamata, kura, piemēram, nodrošināja lētu apkuri blokmājās bez izolācijas. Siltuma regulēja, atverot logus. Tas bija īstais atmosfēras radiators,

nemaz jau nerunājot par siltumtrasēm. Cik maksāja degviela? Maizi varēja nopirkt par smieklīgu cenu, zem pašizmaksas. Kāda ideoloģizēta nesātība. Tagad Latvija dzīvo galvenokārt no neapstrādātu koku un sieviešu apakšveļas eksporta.

Arvien vairāk šķiet, ka tie politiskie spēki, kuri saka tautai patiesību, ka, lai uzbūvētu valsti, ir jāstrādā, jāstrādā un vēlreiz jāstrādā, tieši par to tiek sodīti. Vācijai bija labs piemērs. Kad Oskars Lafontēns 1990.gada vēlēšanu kampaņā apgalvoja, ka apvienošanās maksās ļoti daudz, viņš ar to panāca vēsturē vislielāko sociāldemokrātu sakāvi. Helmūts Kols tad solīja, ka austrumos būs ziedoša zeme. Tādas tur joprojām nav.

Politologiem jau sen ir zināms, ka tauta diemžēl bieži vien spiež politiķus melot, jo patiesība ir pārāk rūgta. Neviens to negrib dzirdēt, un, protams, ir vieglāk par sekām vainot politiku. Bet politika ir sabiedrības dzīves sastāvdaļa, un jebkurā valstī to ļoti labi atspoguļo politiskā kultūra.

Tāpēc, patīk vai nepatīk, ir jādomā par savu nākotni un katru dienu jācenšas izdarīt vienu soli tās labā, kā teikusi Vaira Vīķe-Freiberga. Tas nozīmē arī piedalīšanos politiskajā dzīvē un ne jau obligāti kļūstot par kādas partijas biedru.

Aksels Rēcs, vācu politologs un Berlīnes Brīvās universitātes doktorands, kas kopš 1998.g. dzīvo Latvijā, pētot partiju sistēmu attīstību

Publicēšanas datums: Otrdiena, 2001. gada 27. februāris.

Rubrika: (2. lpp.)